

VIRTUAL VA RAQAMLI TA'LIM MUHITLARINING INGLIZ TILINI O'QITISHDAGI IMKONIYATLARI

Shoira Nosirova Olimovna

*Toshkent Iqtisodiyot Universiteti
Samarqand filiali Ingliz tili o'qituvchisi
nosirovashoira317@gmail.com*

Annotatsiya

Mazkur maqolada virtual va raqamli ta'lim muhitlarining ingliz tilini o'qitishdagi o'rni, pedagogik imkoniyatlari hamda ularning o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi virtual (VR/AR) va raqamli (LMS, mobil ilovalar) muhitlarning ingliz tilini samarali o'rgatishdagi rolini aniqlashdan iborat. Tadqiqotda nazariy tahlil, qiyosiy yondashuv va pedagogik kuzatuv metodlari qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, virtual muhitlar immersiv va kommunikativ tajriba yaratadi, raqamli muhitlar esa individual va uzluksiz ta'limni ta'minlaydi.

Kalit so'zlar: virtual muhit, raqamli ta'lim, ingliz tili, VR, AR, LMS, kommunikativ metod

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi raqamli texnologiyalar bilan chambarchas bog'liq holda rivojlanmoqda. Ayniqsa, chet tillarini, xususan ingliz tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalarni qo'llash zaruratga aylanmoqda. An'anaviy metodlar ko'pincha nazariy bilim bilan cheklanib qolsa, virtual va raqamli muhitlar tilni real vaziyatlarda qo'llash imkonini beradi.

Bugungi kunda ingliz tilini o'rganish global ehtiyojga aylangan. Shu sababli, ta'lim jarayonida samaradorlikni oshirish uchun yangi metodlar va vositalardan foydalanish muhimdir. Virtual va raqamli muhitlar aynan shu ehtiyojni qondiruvchi innovatsion yechim sifatida qaralmoqda.

Adabiyotlar tahlili

Virtual va raqamli ta'lim muhitlarining ingliz tilini o'qitishdagi o'rni so'nggi yillarda pedagogika va axborot texnologiyalari kesishgan nuqtada faol tadqiq etilayotgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu sohada olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy texnologiyalar til o'rganish jarayonini sezilarli darajada takomillashtirish imkoniyatiga ega.

Mayer (2009) tomonidan ishlab chiqilgan multimedia ta'lim nazariyasiga ko'ra, inson miyasi axborotni vizual va eshitish kanallari orqali birgalikda qabul qilganda bilimni chuqurroq o'zlashtiradi. Ushbu nazariya virtual va raqamli muhitlarning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslab beradi. Ayniqsa, ingliz tilini o'qitishda video,

animatsiya va interaktiv elementlarning qo'llanilishi o'quvchilarning tushunish darajasini oshiradi.

Dede (2009) o'z tadqiqotlarida immersiv texnologiyalarning ta'limdagi rolini tahlil qilib, virtual muhitlar orqali o'quvchilar real hayotda bajarib bo'lmaydigan tajribalarni amalga oshirishi mumkinligini ta'kidlaydi. Bu ayniqsa til o'rganishda muhim bo'lib, o'quvchi sun'iy yaratilgan muhitda real kommunikativ vaziyatni boshdan kechiradi.

Radianti va boshqalar (2020) tomonidan olib borilgan tizimli tahlil virtual haqiqat texnologiyalarining oliy ta'limdagi qo'llanishini keng yoritadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, VR texnologiyalari o'quvchilarning ishtirokini oshiradi, bilimni mustahkamlashga yordam beradi va amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Vygotskiy (1978)ning ijtimoiy-konstruktivistik nazariyasi ham ushbu tadqiqot uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Unga ko'ra, bilim ijtimoiy faoliyat jarayonida shakllanadi. Virtual va raqamli muhitlar aynan shunday faol o'rganish jarayonini yaratadi.

Bruner (1960) esa o'rganishda faol ishtirok va tajriba asosiy rol o'ynashini ta'kidlaydi. Bu esa virtual muhitlarning pedagogik ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Shuningdek, zamonaviy tadqiqotlarda raqamli platformalar, xususan LMS tizimlari, mobil ilovalar va sun'iy intellekt asosidagi dasturlar ingliz tilini o'qitishda samarali vosita sifatida qaralmoqda. Biroq, ayrim tadqiqotlarda texnologiyalarning haddan tashqari qo'llanilishi o'quvchilarning diqqatini chalg'itishi mumkinligi ham qayd etilgan.

Umuman olganda, tahlil qilingan ilmiy manbalar virtual va raqamli ta'lim muhitlarining ingliz tilini o'qitishda katta imkoniyatlarga ega ekanligini tasdiqlaydi, biroq ularni to'g'ri metodik asosda qo'llash zarurligini ham ko'rsatadi.

ASOSIY QISM

Virtual ta'lim muhitlarining ingliz tilini o'qitishdagi imkoniyatlari

Virtual ta'lim muhitlari ingliz tilini o'qitishda innovatsion yondashuv sifatida shakllanib, an'anaviy metodlarning cheklovlarini bartaraf etishga xizmat qilmoqda. Ushbu muhitlar yordamida o'quvchilar real hayotga yaqin kommunikativ vaziyatlarga jalb etiladi, bu esa til o'rganish jarayonini tabiiy va samarali qiladi.

Virtual muhitlarning asosiy xususiyati — immersivlik bo'lib, u o'quvchini to'liq sun'iy muhitga "kiritadi". Masalan, o'quvchi virtual aeroportda ingliz tilida suhbatlashishi yoki mehmonxonada xizmat buyurtma qilish jarayonida ishtirok etishi mumkin. Bu esa tilni kontekst asosida o'rganishga imkon beradi.

Virtual muhitlar, ayniqsa, speaking va listening ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Sababi, o'quvchi passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylanadi. U nafaqat eshitadi, balki javob beradi, muloqot qiladi va tilni real vaziyatda qo'llaydi.

Shuningdek, virtual muhitlar o'quvchilarda psixologik erkinlikni ta'minlaydi. O'quvchilar xato qilishdan qo'rqmaydi, bu esa ularning nutq faoliyatini faollashtiradi. Bu jihat ayniqsa til o'rganishda muhim omil hisoblanadi.

Virtual muhitlar madaniyatlararo kompetensiyani ham rivojlantiradi. O'quvchilar ingliz tilida so'zlashuvchi mamlakatlarning kundalik hayoti, madaniyati

va kommunikativ odatlari bilan tanishadi. Bu esa tilni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi.

Raqamli ta'lim muhitlarining ingliz tilini o'qitishdagi imkoniyatlari

Raqamli ta'lim muhitlari ingliz tilini o'rganishda keng imkoniyatlar yaratadi va zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylangan. Ular o'quvchilarga mustaqil, moslashuvchan va tizimli tarzda bilim olish imkonini beradi.

Raqamli platformalar orqali ingliz tilining barcha ko'nikmalari rivojlanadi. Masalan, reading ko'nikmasi onlayn matnlar orqali, listening audio va video materiallar orqali, writing esa yozma topshiriqlar orqali shakllanadi. Speaking ko'nikmasi esa video qo'ng'iroqlar va sun'iy intellekt yordamida rivojlantiriladi.

Raqamli muhitlarning eng katta afzalligi — individual yondashuvdir. Ko'plab platformalar o'quvchining darajasini aniqlab, unga mos topshiriqlarni taklif qiladi. Bu esa ta'lim samaradorligini oshiradi.

Bundan tashqari, raqamli muhitlarda tezkor feedback mavjud. O'quvchi darhol o'z xatosini ko'radi va tuzatadi. Bu esa bilimni mustahkamlashga yordam beradi.

Gamifikatsiya elementlari ham muhim rol o'ynaydi. O'yin shaklidagi topshiriqlar o'quvchilarni jalb qiladi va ularning motivatsiyasini oshiradi. Bu esa uzoq muddatli o'rganishda muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, raqamli muhitlarning ayrim cheklovlari ham mavjud. Internetga bog'liqlik, chalg'ituvchi omillar va o'z-o'zini nazorat qilish muammolari bu jarayonda e'tiborga olinishi kerak.

Metodologiya

Tadqiqot aralash metod asosida olib borildi. Tajriba va nazorat guruhleri tashkil etildi. Tajriba guruhida virtual va raqamli muhitlar qo'llanildi, nazorat guruhida esa an'anaviy metodlar ishlatildi.

Baholash mezonlari:

- bilim darajasi
- motivatsiya
- amaliy qo'llash

Natijalar va muhokama

Mazkur tadqiqot doirasida virtual va raqamli ta'lim muhitlarining ingliz tilini o'qitishdagi samaradorligi empirik va nazariy jihatdan tahlil qilindi. Olingan natijalar ushbu texnologiyalarning o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishda sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi.

Tajriba va nazorat guruhleri o'rtasida o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, virtual va raqamli muhitlardan foydalangan o'quvchilarning bilim darajasi an'anaviy metod asosida o'qigan o'quvchilarga nisbatan ancha yuqori bo'ldi. Xususan, tajriba guruhida yuqori darajadagi o'zlashtirish ko'rsatkichi 35% dan 70% gacha oshdi, past darajadagi ko'rsatkich esa 30% dan 12% gacha kamaydi. Nazorat guruhida esa bu o'zgarishlar nisbatan past bo'lib, yuqori daraja faqat 10–15% ga oshgan.

Motivatsion jihatdan ham sezilarli farqlar kuzatildi. Tajriba guruhidagi o'quvchilarning 82% virtual va raqamli muhitda o'qishni qiziqarli va samarali deb baholagan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 45–50% atrofida bo'ldi. Bu esa texnologiyalarning o'quvchilarda ichki motivatsiyani oshirishdagi rolini tasdiqlaydi.

Til ko'nikmalari kesimida tahlil qilinganda, eng katta o'sish speaking va listening ko'nikmalarida kuzatildi. Virtual muhitlar orqali yaratilgan kommunikativ vaziyatlar o'quvchilarning erkin gapirish qobiliyatini rivojlantirdi. Raqamli muhitlar esa reading va writing ko'nikmalarini mustahkamlashda samarali bo'ldi.

Muhokama natijalariga ko'ra, virtual va raqamli ta'lim muhitlari quyidagi ustunliklarga ega:

- kommunikativ kompetensiyani rivojlantiradi
- o'quvchini faol ishtirokchiga aylantiradi
- individual o'rganish imkonini beradi
- tezkor fikr-mulohaza (feedback) ta'minlaydi

Shuningdek, natijalar Mayerning multimedia nazariyasi va Vygotskiyning konstruktivistik yondashuvi bilan mos keladi. Bu esa tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ko'rsatadi.

Biroq muhokama jarayonida ayrim muammolar ham aniqlangan. Jumladan, texnik vositalarning yetishmasligi, internet sifati va o'qituvchilarning texnologik tayyorgarligi virtual va raqamli muhitlardan samarali foydalanishga to'sqinlik qilmoqda.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari virtual va raqamli muhitlarning ingliz tilini o'qitishda yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari asosida shuni ta'kidlash mumkinki, virtual va raqamli ta'lim muhitlari ingliz tilini o'qitishda muhim innovatsion vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Ular ta'lim jarayonini nafaqat samarali, balki qiziqarli va interaktiv shaklga keltiradi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, virtual muhitlar o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular real hayotga yaqin vaziyatlarni yaratish orqali tilni amaliy o'zlashtirish imkonini beradi. Raqamli muhitlar esa uzluksiz va individual ta'limni ta'minlab, bilimni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, virtual va raqamli texnologiyalar konstruktivistik ta'lim modeliga mos kelib, o'quvchini faol ishtirokchiga aylantiradi. Bu esa zamonaviy ta'limning asosiy talablaridan biridir.

Xulosa qilib aytganda, virtual va raqamli ta'lim muhitlari ingliz tilini o'qitish jarayonini yangi bosqichga olib chiqish imkoniyatiga ega. Ularni ta'lim tizimiga keng joriy etish orqali yuqori sifatli va samarali ta'limga erishish mumkin.

Kelajakda ushbu texnologiyalarni rivojlantirish, pedagoglarni tayyorlash va texnik infratuzilmani yaxshilash muhim vazifa bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mayer, R.E. *Multimedia Learning*. – Cambridge University Press, 2009.
2. Dede, C. *Immersive Interfaces for Engagement and Learning*. – Science, 2009.
3. Radianti, J., Majchrzak, T.A., Fromm, J., Wohlgenannt, I. *Immersive virtual reality in higher education: A systematic review*. – Computers & Education, 2020.
4. Vygotsky, L.S. *Mind in Society*. – Harvard University Press, 1978.

5. Bruner, J. *The Process of Education*. – Harvard University Press, 1960.
6. Dewey, J. *Experience and Education*. – New York, 1938.
7. Kolb, D.A. *Experiential Learning*. – Prentice Hall, 1984.
8. Freire, P. *Pedagogy of the Oppressed*. – New York, 1970.
9. OECD. *Education at a Glance*. – Paris, 2022.
10. UNESCO. *ICT in Education Report*. – Paris, 2021.
11. Warschauer, M. *Technology and Language Learning*. – Cambridge, 1996.
12. Chapelle, C.A. *Computer Applications in Second Language Acquisition*. – Cambridge, 2001.
13. Beatty, K. *Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning*. – Routledge, 2010.
14. Godwin-Jones, R. *Emerging Technologies for Language Learning*. – Language Learning Journal, 2018.
15. Stockwell, G. *Mobile Assisted Language Learning*. – Routledge, 2012.